

Dr. Marko Dvořák

TEZE O NARODU IN DRUŽBI

Preden se bomo lahko lotili konkretnega razpravljanja o naših problemih in njihovem ustreznem, se pravi pravilnem in pravičnem reševanju, si moramo pojasniti oziroma obnoviti v zavesti nekaj osnovnih pojmov.

Narod je – navadno – genetsko, zgodovinsko, kulturno in emocionalno povezana skupina ljudi in je kot tak ena od treh osnovnih oblik njihove eksistence. Ljudje živijo – navadno – namreč kot posamezniki, kot člani take ali drugačne družine in kot deli določenega naroda. V družini in v narodu postajajo posamezniki osebnosti z lastnim imenom in lastnimi lastnostmi. Te lastnosti se lahko prav razvijejo samo v teh dveh osnovnih oblikah bivanja, saj jih samo ti dve obliki – če sta dobri, se pravi prav razumljeni in pravilno prakticirani – sprejemata, oblikujeta in razvijata v zvezi s celotnim posameznikovim bitjem in brez kakih svojih delnih interesov. Član družine ali naroda kratko malo si, pa če si zanju koristen ali pa nisi, in to tudi takrat, ko se tega niti sam (več) ne zavedaš ali pa ko to celó zavestno odklanjaš. Vse drugo pod soncem se dá zatajiti in zamenjati, od službe do državljanstva, od posestva do politične stranke, od očal in zobne proteze do spola . . . , le svojega očeta in svojo mater in svoje brate in sestre ter svoj narod lahko še tako tajiš, pa jih zares zatajiti ne boš mogel nikoli. Spremeni si ime in priimek pa se odséli v daljno Kino, še kar naprej boš ostal materin in očetov otrok in še zmeraj boš vsaj po njima, če že sam po sebi ne boš maral več biti, član tiste skupine ljudi, ki ima med vsemi drugimi takimi skupinami na svetu edina natanko tiste lastnosti, tiste načine, tiste oblike, ki so tudi tvoje lastnosti, tvoji načini, tvoje oblike in ki te – pa četudi tega še tako nočeš – delajo različnega od članov vseh drugih takih skupin.

Glede na to je *prava asimilacija* torej nemogoča.

Mogoča pa je *neprava, delna, posiljena ali fingirana asimilacija*. In taka asimilacija je zločin. Saj kaj pa je to drugega kot zločin – kot smrtni greh nad svetim božjim redom stvari –, če ti hoče kdo zaradi lastnega, vselej tako ali drugače sebičnega interesa poradirati tisto substancialno kvaliteto, iz katere kot osebnost, kot oseba in kot človek živiš? Če hoče, da mu služiš ne samo z delom, z znanjem, s pridnostjo, z intelektom, z mišicami, temveč tudi s svojo dušo; da mu (pro)daš ne samo svoj čas, svojo sedanjost, marveč tudi vso svojo preteklost in s tem tudi prihodnost, celotno svojo enkratnost in nenadomestljivost v večnosti in neskončnosti? Če te torej zato, da bi laže in še bolj služil določenim njegovim interesom, poskuša raz-osebiti, te razjziti in si te totalno pri-svojiti? Te torej prisiliti, da kot igralec-dvojniki za celó življenje sprejmeš vlogo nekoga drugega ter s tem vsaj na videz tudi postaneš ta dvojniška vloga, se pravi postaneš nekaj in prenehaš biti nekdo? – In kaj je to drugega kot zločin nad samim seboj – in smrtni greh nad svetim božjim redom stvari

–, če storiš ta samomor, to ukinitev svoje enkratnosti in nenadomestljivosti, ta umor svoje duše sam po svoji volji in lastnem preudarku?

Delo za zvestobo narodnim koreninam ni sentimentalno čitalništvo in ni moralno degenerirani polit-nacionalizem. Delo za spoznanje, priznanje in gojenje narodnosti kot ene od treh, medsebojno dialektično povezanih, se pravi usodno soodvisnih osnovnih eksistencialnih oblik človekovanja, je delo za posameznikovo osebno identiteto, za njegovo normalno duševno zdravje in počutje, za njegovo ustrezno včlenjenost v okolje in v čas, za družbo kulturnega in duhovnega bogastva, za svet perspektive in za človeštvo (spo)razumevanja. To delo, ki bi ga lahko poimenovali tudi humanizacija posameznika in hominizacija družbe, je tako usodno in mnogostransko pomembno, da ga ne bi smela zanemarjati ali celó podcenjevati nobena instanca človeškega sožitja, ne narodna ne državna, ne kulturna ne politična, ne lokalna ne planetarna.

Vemo namreč, da se človek lahko duševno normalno razvije samo, če se je voljan sprejeti, če je sposoben akceptirati svoje *nepreklicne in nesprenemljive danosti*; šele na tem in potem lahko uspešno – in srečno – zida svojo življenjsko stavbo. Kdor svojih nesprenemljivih danosti ne zna ali pa po krivdi zatiralskega okolja ne more sprejeti, zida svojo stavbo na kompleksih, fobijah in nesreči. Kulturni, delovni in nasploh človeški prispevek prvega je njegovo odgovorno kvalitativno in izvirno kulturno, delovno in človeško bogatenje okolja, kjer koli se pač pojavi; prispevek drugega je lahko v najboljšem primeru samo njegova nezanesljiva, od marsičesa in marsikoga močno odvisna kvantitativna »delovna sila«.

Vemo prav tako, da je samo *kultura* (mišljena v sociološkem in etičnem smislu) *področje človekove prave svobode* (pa tudi njegove samovolje) *in njegove resnične ustvarjalnosti* (pa tudi njegove sle po uničevanju); vse drugo je zgolj od-krivanje, iznajdenje kvalitete in njihovih medsebojnih zakonitih kvantitativno-kvalitativnih odnosov, ki so vsebina narave, se pravi podarjene imanence; tudi tehnika in medicina, ti dve tako sijoči zvezdi upanja in hkrati obupa na našem poresančnem zahodnem nebu, sta samo kombinatoriki in uporabnici od-kritij, ki jima jih servira radovedna znanost, in prav od kulture njunega okolja in njunih izvajalcev je odvisno, ali so te njune uporabne kombinacije iz-najdb človeštvu v blagoslov ali v prekletstvo.

Vemo tudi, da je *kultura karakter naroda*, kar po eni strani pomeni, da je narod v bistvu vreden toliko, kolikor velja njegov značaj, se pravi njegova kultura, in da naroda brez kulture kratko malo ni, saj je prav njegova kultura – ne njegova last in oblast – identifikacijsko in obratovalno spričevalo njegove eksistence; po drugi strani pa trditev o kulturi kot karakterju naroda pomeni tudi to, da kultura – pa naj bo (na videz) še tako svetovljanska – zraste vedno na neki domači, se pravi narodni njivi in nosi zato s seboj povsod, kamor koli gre, hočeš nočeš neizbrisne poteze svoje provenience. *Svetovna kultura* je mogoča samo kot vsota narodnih kultur, prav tako kot je zdrava družba mogoča samo kot integral samostojno oblikovanih svobodnih osebnosti. In kakor je diktatura nad posameznikom kot zanikanje njegove vesoljne enkratnosti in nenadomestljivosti konec koncev nepopravljivo, zločinsko siromašenje družbe in človeštva, tako je tudi narodno asimiliranje posameznikov, skupin in celih narodov zločin ne samo nad temi posamezniki, skupinami in narodi, marveč zločin in greh nad celotnim človeštvom in njegovo prihodnostjo. V zvezi s človekom, narodom, družbo, kulturo . . . je mogoča, moralna in dopustna samo ena matematična operacija – seštevanje; množenje in deljenje bi morali enkrat za vselej ostati na svojem rezerviranem področju kvantitete, kamor pa človek kot kulturno, imanenco presegaajoče, se pravi svobodno, ustvarjalno in odgovorno bitje, narejeno po božji podobi, nikakor ne sodi.

Delo za zvestobo narodnim koreninam je torej veliko več, kot se zdi na prvi pogled. To delo učinkuje namreč ne samo na *ohranjanje narodne identitete posameznih ljudi*, temveč tudi na *njihovo duševno zdravje*, ne samo na *njihovo koristnost lastnemu narodu*, marveč tudi na *njihovo pravo koristnost kateremukoli okolju* in s tem celotnemu človeštvu, ne samo na *bogatenje lastne narodne kulture*, temveč tudi na *bogatenje kulture sploh*, ne samo na *pravilno in demokratično ureditev sveta*, marveč tudi na *naravni in moralni red stvari*.

Država je operacionalna tvorba geografsko, gospodarsko, civilizacijsko pa tudi kulturno in nacionalno relativno sklenjene družbe. Ni torej narod neposredno tvorec države, marveč družba. In tudi ni država tvorec naroda. Razločevati je treba med pojmom narod in družba ali – nekoliko drugače, vendar na istem nivoju – med pojmom narod in ljudstvo.

S tem v zvezi moramo zavrniti tudi uvajanje pojma tako imenovane »nacije« kot »državo-posedujočega-naroda« v naše kulturno in miselno okolje. Ta pojem je zrasel namreč prvotno na zelniku galsko-anglosaksonske potrebe po definiranju lastne, (če prav premislimo) anomalne narodno-državne geneze kot »narod-posedujoče države« in iz potrebe po vrednosti diskriminacij koloniziranih narodov. Vsaka kultura, vsaka miselnost, vsak jezik si pač naredi besede po svoji potrebi; če si jih ne more ali ne zna narediti, si jih pa sposodi. Vendar pa si mi od omenjene kulturno-miselne sfere v tem pogledu nimamo česa sposojati, saj smo na tem področju v resnici že daleč pred njo; in če že mora kdo komu slediti, potem bo zgodovinski razvoj teh narodno-državnih ali državno-narodnih »nacij« sam prej ali slej pokazal, da smo bili mi že davno pred njimi na pravi poti.

Družba (ljudstvo) je po eni strani širši, po drugi ožji pojem od pojma *narod*, vsekakor pa je glede na genezo, način funkcioniranja in cilj bistveno drugačen. *Cilj naroda* (pa še to domala vselej nezaveden) je kratko malo *biti*, in sicer biti občestveno in osebno čimbolj *izvirno*, se pravi enkratno in nenadomestljivo, to pa je izvedljivo samo po kulturi; *kultura* je torej *način funkcioniranja naroda* in je hkrati pravi razlog za njegov nastanek (genezo). *Cilj družbe* je *preživeti*, in sicer preživeti individualno s čim manj truda in s čim večjim učinkom (se pravi čimbolj *ekonomično in varno*), to pa je izvedljivo samo z ustreznim združevanjem enakih in sorodnih *interesov* v njihovem kolektivnem uresničevanju na način tako imenovane *družbene delitve dela*. Iz enega in iz drugega, se pravi iz takega pojmovanja naroda in iz takega pojmovanja družbe (ljudstva) ter njunih tvorb, pa je treba v vsakdanji življenjski praksi, v katero sodi tudi naša parlamentarna in vladna »visoka« *politika*, nenehoma vleči ustrezne, se pravi pravilne konsekvence.

Te stvari so na videz sicer jasne, vendar pa prihaja zaradi njih med nami – tudi med nami, ki smo bili še do pred kratkim »kolegialno« tako ali drugače hočeš nočeš v imenu obrambe naše lastne kulture in naše lastne narodne identitete ter njenega ohranjanja na isti poziciji upora proti tujemu etatizmu – vseeno do pogostih nesporazumov, ki imajo (ali bi vsaj utegnili imeti) prenekaterikrat kar precej hude posledice. Pri tem gre za *kolizijo omenjenih dveh pojmov*, iz česar nastajajo navadno potem tako imenovani »kompetenčni spori«. Vendar je treba v zvezi s temi spori in nesporazumi pripomniti, da pomenijo – pa čeprav so še tako neprijetni – neke vrste *diagnostično opozorilo*, da je v našem razumevanju tega področja nekaj narobe. Kakor je namreč bolečina najbolj jasno opozorilo na bolezen in je s tem že tudi napotilo za začetek zdravljenja, tako je neprijetnost omenjenih nesporazumov in sporov jasno razpoznavno povabilo, da moramo v pogledih na odnose med družbo in občestvom, med interesom in resnico, med državo in kulturo, med demokracijo in naravnim ali božjim redom stvari, med politiko in vero, med individuom in oseb-

nostjo – narediti temeljito revizijo: da bo postalo naše delo na teh področjih in za ta področja (spet) učinkovito in koristno.

Res je, da obstaja pri takem revidiranju kar nekaj težav, vendar pa se dajo vse te težave z nekoliko truda in dobre volje premagati, ne da bi bilo treba zato posegati po kakih bolj ali manj bolečih sredstvih: zlasti še, ker je treba te poglede revidirati predvsem na individualnem nivoju, se pravi na ravni osebnega mnenja, ki ga ima lahko vsaj zdaj – v obdobju naše prave demokracije – že vsakdo od nas sam in posebej v oblasti.

Kakor namreč vemo, da je vsak posamezen človek hkrati družinsko in družbeno, zasebno in civilno, osebno in službeno bitje in da živi lahko hkrati na vseh teh različnih ravneh, ne da bi bil zategadelj že shizofrenik in ne da bi moral, celó smel zato medsebojno mešati merila in metode teh različnih ravni svojega življenja, tako se moramo začeti jasno zavedati tudi različnih nivojev, meril in metod našega kolektivnega življenja.

Določeni narod funkcionalno nikdar in nikoli ni isto kot določeno ljudstvo, pa čeprav gre včasih – vendar zelo redko – pri tem celó za geografsko, sociološko in genetsko iste ljudi. *Narodna kultura* (in kultura je lahko samo narodna ter s tem osebna) ni neposredno (vsebinsko) stvar politike v ožjem smislu; politika je namreč časovno in geografsko pogojena in omejena konkurenca različnih političnih (strankarskih), se pravi civilnodružbenih interesov, kultura pa je karakter naroda, njegova specifična identiteta, njegova *eksistencialna kvaliteta*, ki s civilno družbo in njenimi tvorbami kot področjem konkurirajočih si praktičnih družbenih (strankarskih) interesov ne sme in ne more imeti neposredne vzročno-posledične zveze. Prav tako je z *znanostjo* v ožjem pomenu besede, se pravi z *znanostjo* brez tehnike. Prav tako je tudi s katerokoli *religijo* in njeno *Cerkvijo*.

Politika kot časovno in geografsko odmerjeno področje demokratično konkurirajočih si različnih civilnodružbenih interesov uporablja – če je demokratična – pri svojem delovanju *kvantitativno metodo* glasovanja; naj gre pri tem za takó imenovano večinsko ali za manjšinsko právo, vselej gre za *kvantiteto interesov*. *Kultura* pa temelji na *kvaliteti in resnici* in zato ni, ne more in ne sme biti predmet kvantitativnega demokratičnega glasovanja. *Kultura* v najožjem smislu, se pravi *umetnost*, lahko operira samo s pojmom *umetniške kvalitete* in po svoji naravi – če je res prava umetnost – vselej teži k nadpovprečju, k elitnosti; politika kot področje uveljavljanja civilnodružbenih interesov operira s kvantiteto in teži k splošnemu priznanju, se pravi h kompromisni, konsenzualni povprečnosti. Politik je lahko prav politik šele, ko je v svojem času na svojem geografskem področju tako ali drugače izvoljen, izbran, nominiran (če to ni, mu ne pomaga noben talent in nobeno še tako vztrajno prizadevanje); umetnik pa se kot tak tako rekoč rodi, in četudi njegovo okolje in njegov čas njegovih del ne ceni in ne sprejema, je objektivno vendarle umetnik; tudi – od režima, od povprečja, od relativnega okusa dobe in celó od samega sebe subjektivno – nepriznani, nesprejeti umetnik je namreč v svojih delih še vedno (lahko) umetnik.

Kakor je politika z vsemi svojimi tvorbami (od strank do parlamenta, od vlade do države itd.) podrejena in zavezana demokratični konkurenci pravične kvantitete geografsko in časovno odmerjenih interesov, je *znanost* v ožjem pomenu besede *področje neodmerjene, »vesoljne« in brezinteresne, čiste radovednosti ali prvinske težnje po spoznanju objektivne, ustvarjene in podarjene resnice*. Politik mora gledati, da ustreže pravičnosti in interesom svojega okolja in svojega časa; znanstvenik sme upoštevati samo kvaliteto resnice, ne oziraje se na njeno »pravičnost« in ne gledé na trenutne interese svojega okolja.

Podobno kakor z umetnostjo in znanostjo je tudi z religijo. *Religija je del kulture* in se že kot taka uvršča na povsem drugo raven, kakor pa je raven kvantitativnega civilnodružbenega demokratičnega glasovanja o geografsko in časovno odmerjenih interesih. In vidna Cerkev kot posredovalka in gojiteljica razodete božje resnice ni del kvantitativno zasnovane civilnodružbene demokracije, ampak je institucija božjega kraljestva na zemlji ter je zasnovana hierarhično in teokratsko. Pri religiji ne gre za večinsko ali manjšinsko pravično upoštevanje interesov, ampak gre za absolutni nauk in za čimbolj totalno osebno življenjsko prakso po njem, se pravi za osebno etiko, ki ni družbena kvantiteta, ampak je vselej oseb(nost)na in po njej občestvena kvaliteta.

Narod-kultura-znanost-religija so torej področja, ki nimajo neposredne zveze s civilno družbo in njenimi tvorbami. Zveza med civilno družbo in temi področji je lahko – v interesu teh področij in v interesu civilne družbe – samo posredna, in sicer po človeku, po ljudeh. Po ljudeh, ki so vselej polifiletični in polimerni, ki so torej hkrati takó pripadniki naroda, ustvarjalci ter konzumenti kulture in znanosti, religiozni člani Cerkve – kot tudi člani geografsko in časovno odmerjene civilne družbe in njenih tvorb, se pravi državljeni. Samo taka – posredna, v globini osebnosti posameznega človeka permanentno potekajoča – povezava je naravna, pravilna in moralno neoporečna vez med kulturo in državo, med narodom in družbo in med vero in politiko. Vsakršna drugačna – direktna – medsebojna povezava teh področij, ki imajo vsako svoje lastne, specifične kriterije in cilje, je nenaravna, napačna in nemoralna. In je vselej škodljiva vsaj za en pól te vsakokratne zgrešene konkubinacije. To nam je zdaj menda že jasno tako iz zgodovine kot iz sedanjosti po svetu in pri nas domá.

In ker nam je to bolj ali manj jasno, bomo skušali – če zares »v srcu dobro mislimo« – urediti in upravljati te stvari v smislu te spoznane resnice in te moralno obvezujoče pravičnosti, ne pa po meri mojih-tvojih-njegovih-naših sebičnih trenutnih interesov in potreb.

S tem merilom bomo znali potem reševati tudi probleme organizacij in ustanov za Slovence po svetu, v Sloveniji in po svetu. In bomo znali pravilno in pravično razrešiti tudi »kompetenčni spor« med oddelkom za Slovence po svetu pri ministru za zunanje zadeve, med Katoliškim središčem Slovencev po svetu, med Svetovnim slovenskim kongresom in med Slovensko izseljensko matico, pa tudi med različnimi različnimi slovenskimi organizacijami in ustanovami po svetu.

V nekem svojem polemičnem spisu iz novejšega časa sem zapisal tóle misel: *»Bistvena napaka preteklosti ni bila samo v nekaterih ljudeh kot posameznikih, ampak je bila v celotnem sistemu; treba je torej spremeniti sistem (najprej mišljenja in nato sožitja), ne pa samo zamenjati ljudi na položaju. Potrebna je revolucija, ne samo reelekcija. Potrebno je spreobrnjenje, ne samo prestop iz partije v partijo.«* Naj bo ta misel iztočnica v naše konkretno razpravljanje o naših problemih in njihovem ustreznem, se pravi pravilnem in pravičnem reševanju.

Ulm, 13. septembra 1993.